

Dariusz Wysocki

WSTĘPNE WYNIKI BADAŃ ILOŚCIOWYCH AWIFAUNY PARKU ŻEROMSKIEGO W SZCZECINIE

Preliminary results of avifauna population studies in Żeromski Park in Szczecin

Abstract

In 1993, avifauna studies were conducted in Żeromski Park, located in the center of Szczecin. On 21,9 ha of land, 255,5 pairs belonging to 26 species of birds were counted (Table 1). Compared to 1977, there was a large fall in the number of pigeons (Wood Pigeons and Turtle Doves), growth in the number of starlings, and large changes in the species distribution of those birds making up less than 2% of the entire population. The number of breeding species, density and portion of the bird population belonging to various ecological groups (Table 2) did not significantly change.

KEY WORDS: park, breeding birds, density, dominance, population shifts

Wstęp. W 1993 roku przeprowadzono badania awifauny lęgowej Parku Żeromskiego w Szczecinie. Parki śródmiejskie, ze względu na swoją dostępność, należą do najlepiej poznanych środowisk w naszym kraju, jednakże Szczecin posiada tylko dwa opracowania: pierwsze dotyczy jednorocznych obserwacji nad składem gatunkowym ornitofauny Parku Żeromskiego (Mrugała 1978), natomiast drugie obejmuje trzyletnie obserwacje w Parku Noakowskiego (Zyska 1981). Porównanie składu ornitofauny po kilkunastu latach może dać bardzo interesujące wyniki, a ponieważ Park Noakowskiego obejmuje tylko 7,7 ha, a ponadto jego charakter bardzo się zmienił od momentu zakończenia poprzednich badań, mój wybór padł na niezmienny od kilkudziesięciu lat Park Żeromskiego.

Teren badań. Park Żeromskiego, obejmujący 21,9 ha, położony jest w centrum Szczecina w obrębie ulic: Zygmunta Starego, Starzyńskiego, Matejki i Malczewskiego. Ulice Starzyńskiego i Plantowa dzielą go na cztery części. Praktycznie ze wszystkich stron otoczony jest zwartą zabudową miejską, choć od wschodu łączy się z Wałami Chrobrego leżącymi nad Odrą, dzięki czemu izolacja nie jest całkowita. Na omawianym terenie znajduje się kilka budowli: remontowany budynek kawiarni, basen przeciwpożarowy, nieczynna fontanna, pomnik A.

Mickiewicza i niewielki budynek mieszkalny.

Park powstał na terenie starych cmentarzy i posiada dużą ilość dorodnych drzew, których wiek przekracza 100 lat. Z tego też względu obfituje w dziuple naturalnego pochodzenia. Rozwieszonych jest 9 starych, nie czyszczonych budek lęgowych, wykorzystywanych sporadycznie przez wróble. Dominują drzewa liściaste (przede wszystkim buk *Fagus sylvatica* i liczne dęby *Quercus sp.*), natomiast szpilkowe są bardzo nieliczne (wejmutka *Pinus strobus*, sosna czarna *Pinus nigra* i cis *Taxus baccata*).

Zwarcie koron jest bardzo nierównomierne. Połowa parku posiada korony o dużym stopniu zwarcia, trzecią część stanowią polany, a czwarta część to silnie prześwietlony drzewostan. Dolne piętro roślinności jest słabo rozwinięte. Tworzą je głównie tawuły *Spirea sp.*, jaśminowce *Philadelphus sp.*, krzewuszki *Weigela sp.* i cisy *Taxus baccata*. Stosunkowo częste zabiegi pielęgnacyjne (przycinanie, prześwietlanie) dodatkowo zmniejszają atrakcyjność tego piętra, jako ewentualnego miejsca gniazdowania ptaków.

Ze względu na swoje usytuowanie, park, od wczesnych godzin rannych aż do późnego wieczora, jest odwiedzany przez licznych przechodniów. Większość parków miejskich w takim stopniu jest odwiedzana tylko w dni świąteczne lub słoneczne popołudnia.

Metoda. Stosowano kombinowaną metodę kartograficzną (Tomiałojć 1980, 1980a). Obserwacje terenowe były prowadzone od pierwszej dekady kwietnia do trzeciej dekady czerwca 1993 r. W sumie wykonano 12 liczeń, w tym 3 liczenia wieczorne, poświęcając każdorazowo ok. 4 - 5 godzin (od godz. 4-5.30 do 9-9.30). Liczenia rozpoczynano w różnych miejscach parku. Liczbę gołębi i gawronów obliczono na podstawie zajętych gniazd (liczono je dodatkowo podczas kontroli przeprowadzanych pod tym kątem), a szpaków i wróbli na podstawie zajętych dziupli (liczba par lęgowych może być nieco zaniżona ze względu na zbyt późne zdecydowanie się na aktywne wyszukiwanie zajętych dziupli).

Wyniki. Na terenie badanego parku stwierdzono 42 gatunki ptaków. 16 z nich uznano za nielegowe, są to: pustułka *Falco tinnunculus*, sowa uszata *Asio otus*, dzięcioł duży *Dendrocopos major*, jerzyk *Apus apus*, dymówka *Hirundo rustica*, oknówka *Delichon urbica*, krętogłów *Jynx torquilla*, wrona *Corvus corone*, kawka *Corvus monedula*, mysikrólik *Regulus regulus*, pęczacz leśny *Certhia familiaris*, piecuszek *Phylloscopus trochilus*, muchołówka szara *Muscicapa striata*, pokrzewka ogrodowa *Sylvia borin*, świergotek drzewny *Anthus trivialis* i kulczyk *Serinus serinus*. Awifaunę lęgową reprezentowało 255,5 par ptaków należących do 26 gatunków (tab.1). Zagęszczenie wynosiło 116,7 par/10 ha. Gatunkami dominującymi

były: szpak, grzywacz, gawron, sierpówka, sikora modra, wróbel i zięba. Stanowiły one 73,9 % badanego ugrupowania. Gatunki uzupełniające i dodatkowe stanowiły odpowiednio 12,1 % i 14,0 %. Najliczniejszą grupą były ptaki gniazdujące w koronach drzew - 43,8 % i dziuplaki - 41,8 %.

Tab. 1. Liczebność, zagęszczenie i dominacja gatunków ptaków lęgowych w Parku Żeromskiego

Tab. 1. Population, density, and dominance of species of breeding birds in Żeromski Park

Gatunek	Par (n)	Zagęszczenie (par/10ha)	Dominacja (%)
<i>Sturnus vulgaris</i>	45	20,5	17,6
<i>Columba palumbus</i>	35	16,0	13,7
<i>Corvus frugilegus</i>	31	14,1	12,1
<i>Streptopelia decaocto</i>	29	13,2	11,3
<i>Parus caeruleus</i>	20	9,1	7,8
<i>Passer domesticus</i>	15	6,8	5,9
<i>Fringilla coelebs</i>	14	6,4	5,5
<i>Turdus merula</i>	12	5,5	4,7
<i>Parus major</i>	11	5,0	4,3
<i>Phoenicurus phoenicurus</i>	8	3,6	3,1
<i>Sitta europaea</i>	5	2,3	1,9
<i>Carduelis chloris</i>	5	2,3	1,9
<i>Pica pica</i>	4	1,8	1,6
<i>Sylvia atricapilla</i>	3	1,4	1,2
<i>Passer montanus</i>	3	1,4	1,2
<i>Certhia brachydactyla</i>	3	1,4	1,2
<i>Coccothraustes coccothraustes</i>	2	0,9	0,8
<i>Sylvia curruca</i>	2	0,9	0,8
<i>Hippolais icterina</i>	2	0,9	0,8
<i>Oriolus oriolus</i>	1	0,5	0,4
<i>Luscinia megarhynchos</i>	1	0,5	0,4
<i>Turdus pilaris</i>	1	0,5	0,4
<i>Phylloscopus sybilatrix</i>	1	0,5	0,4
<i>Erithacus rubecula</i>	1	0,5	0,4
<i>Phylloscopus collybita</i>	1	0,5	0,4
<i>Phoenicurus ochruros</i>	0,5	0,2	0,2

Natomiast gatunki gniazdujące w krzewach na wysokości nie przekraczającej 1,5 m oraz na ziemi, stanowiły 4,4 % badanego ugrupowania.

Omówienie wyników. Stosunkowo duży udział dziuplaków oraz ptaków gniazdujących w koronach drzew, a z drugiej strony mały udział gatunków

gniazdujących poniżej 1,5 m w danym ugrupowaniu, był łatwy do przewidzenia. Duża liczba naturalnych dziupli, bardzo mała ilość silnie przeredzonych krzewów i bardzo silna penetracja tego terenu przez ludzi, psy i koty, decydowała o stosunkach ilościowych poszczególnych grup ekologicznych.

Tab. 2. Porównanie wyników badań ilościowych przeprowadzonych w 1977 i w 1993 roku w Parku Żeromskiego

Tab. 2. Comparison of results of population studies conducted in 1977 and 1993 in Żeromski Park

	1977	1993
Ilość gatunków lęgowych	25	26
Zagęszczenie ogólne (par/10 ha)	119,5	116,7
Udział w ugrupowaniu (%):		
a) ptaków gniazdujących powyżej 1,5 m	58,6	43,8
b) ptaków gniazdujących poniżej 1,5 m	4,9	4,4
c) dziuplaków	36,5	41,8

W porównaniu z badaniami przeprowadzonymi w parku w 1977 r. (Mrugała 1978), stwierdzono bardzo zbliżone zagęszczenie ogólne oraz podobne stosunki ilościowe poszczególnych grup (tab. 2). Wskaźnik podobieństwa struktury dominacji $Re = 65,9$ %. Najważniejszymi zmianami, stwierdzonymi po 16 latach, są:

1. Spadek o 47 % ilości par lęgowych grzywacza i o 41 % sierpówki;
2. Wzrost o 96 % ilości par lęgowych szpaka, wynikający prawdopodobnie z większej ilości dziupli;
3. Osiem gatunków lęgowych w 1977 r. (dzięcioł duży, oknówka, muchołówka szara, kulczyk, muchołówka żałobna, dzięcioł zielony, sosnówka i sikora uboga), nie gniazdowało w roku 1993, przy czym muchołówka żałobna, dzięcioł zielony, sosnówka i sikora uboga w ogóle nie były obserwowane na terenie parku w okresie badań;
4. Dziewięć gatunków lęgowych w 1993 r. (kapturka, grubodzób, piegża, wilga, słowik rdzawy, kwiczoł, świstunka, rudzik i kopciuszek) nie gniazdowało w roku 1977, przy czym kapturka, piegża, wilga, słowik rdzawy, kwiczoł i świstunka, w ogóle nie były wówczas obserwowane.
5. Wzrost z 1 pary do 4 liczby par lęgowych sroki.

Niestety ze względu na zbyt krótki okres badań, stwierdzone różnice mogą być w dużej mierze przypadkowe, a wyciąganie na ich podstawie wniosków wydaje się być przedwczesne. Niemniej jednak problem jest bardzo interesujący i zasługuje na dokładniejsze opracowanie w innych, lepiej poznanych środowiskach wielkomiejskich.

LITERATURA

- MRUGAŁA B. 1978. Ptaki Parku im. Stefana Żeromskiego w Szczecinie ze szczególnym uwzględnieniem gołębia grzywacza *Columba palumbus*. Praca magisterska. Bibl. Zakł. Zool. AR. Szczecin.
- TOMIAŁOĆ L. 1980. Kombinowana odmiana metody kartograficznej do liczenia ptaków lęgowych. Not. Orn. 21, 1-4: 33-54.
- TOMIAŁOĆ L. 1980a. Podstawowe informacje o sposobie prowadzenia cenzusów z zastosowaniem kombinowanej metody kartograficznej. Not. Orn. 21, 1-4: 55-62.
- ZYSKA W. 1981. Awifauna lęgowa Parku Noakowskiego w Szczecinie w latach 1978-1980. Praca magisterska. Bibl. Zakł. Zool. AR. Szczecin.

Adres autora:

Zakład Zoologii Kręgowców i Etologii
Uniwersytet Szczeciński
ul. Wąska 13
71-412 Szczecin